

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap

I VÄNTAN PÅ NÅGOT ANNAT

– en studie av tillfälliga platser ur ett planerarperspektiv

Maja Henoeh & Sanna Säfström

Självständigt arbete • 15 hp
Landskapsarkitektprogrammet
Alnarp 2015

I väntan på något annat

- en studie av tillfälliga platser ur ett planerarperspektiv

In the meantime

- a study of temporary places from a planners perspective

Författare: Maja Henoeh & Sanna Säfström

Handledare: Alexander Henriksson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur,
planering och förvaltning

Examinator: Tiina Sarap, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur,
planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Ämne: Landskapsarkitektur

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2015

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: temporär, tillfälliga platser, tillfälligt användande, flexibel planering,
stadsplanering, medborgardialog, verktyg, planerare

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

ABSTRACT

The term Temporary places could be used to describe a wide range of shapes, functions and not least different time sets . In this thesis, however, the *intention* of temporality should be seen as the main definition regarding this subject. This thesis is based on a literature study and the aim is to explore temporary places, their values and their functions. Furthermore, the purpose is also to highlight temporary places as a method to be used by urban planners, in order to create more flexibility in the city planning of today.

The thesis describes the underlying factors and conditions creating an increased interest in flexible planning. Furthermore, a number of tactics and applications are presented, all drawn from current research on the topic. In the conclusion we discuss the possible long term impact of temporary places on the city and emphasize the importance of factors such as purpose, context and site conditions. Based on the literature study, four different tools for planning temporary sites have been identified: Accessibility , Promotion, Investigation and Communication. The tools are further explained by a number of examples from Sweden, England and the United States. Finally, we argue for the role of temporary places as a complement to long-term planning as well as a part of a more flexible city planning.

SAMMANFATTNING

Tillfälliga platser inrymmer ett brett spektrum av utformningar, funktioner och framförallt en differens i tid. I den här uppsatsen är *intentionen* av tillfällighet en gemensam definition för den typ av platser som berörs. Ämnet undersöks genom en litteraturstudie med målet att utforska tillfälliga platser, dess värden samt vilka funktioner de kan fylla. Syftet är att belysa tillfälliga platser som en arbetsmetod ur ett planerarperspektiv då vi upplever att det finns utrymme för mer flexibilitet inom dagens stadsplanering.

I uppsatsen beskrivs de bakomliggande faktorer och förutsättningar som ligger till grund för ett ökat intresse för flexibilitet inom stadsplanering. Vidare presenteras taktiker och tillämpningar hämtade ur aktuell forskning kring ämnet. I den avslutande delen diskuteras huruvida tillfälliga platser kan ha en långsiktig påverkan på staden och att syfte, kontext och platsens förutsättningar är faktorer som spelar in i arbetet med tillfälliga platser. Utifrån litteraturstudien sammanställs fyra olika verktyg som kan användas vid planering av tillfälligt platsanvändande; Tillgängliggöra, Marknadsföra, Undersöka samt Kommunikation. I samband med dessa verktyg presenteras och diskuteras också tillfälligt användande genom ett antal exempelplatser i Sverige, England och USA. Slutligen argumenteras för tillfälliga platsers roll som ett komplement till det konventionella och som en del i en mer flexibel stadsplanering.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	6
Bakgrund	6
Mål och syfte	6
Material och metod	6
Begreppsförklaringar	7
Avgränsningar	8
DEFINITION OCH BAKGRUND	9
Vad är en tillfällig plats?	9
Kritiska röster kring dagens stadsplanering	10
Nya förutsättningar kräver en ny typ av planering	12
FÖRUTSÄTTNINGAR OCH TILLÄMPNINGAR	14
Platsens förutsättningar och syfte	14
Taktiker	16
Problematisering kring tillfälligt platsanvändande	19
SLUTSATS OCH SAMMANSTÄLLNING	21
Är tillfälliga platser bara tillfälliga, eller kan de påverka framtiden?	21
Fyra Verktyg	21
Vilka faktorer spelar in i användandet av tillfälliga platser?	30
Det temporära - ett komplement till det långsiktiga	31
Metoddiskussion	32
Vidare forskning	32
KÄLLFÖRTECKNING	33

INLEDNING

Bakgrund

Staden som fenomen är uppbyggt av händelser i tid, det är en föränderlig process och en strävan mot någonting som inte har ett slut. Långa byggprocesser avlöser varandra och människan försöker avbilda och strukturera upp något som är levande och många gånger inte går att styra över. Det pågår en konstant förändring men vi upplever att planeringen ofta är statisk i förhållande till detta då det tillfälliga finns som en naturlig del av staden men inte representeras i samma utsträckning i planeringen. Vi vill utforska om fördelarna med det flexibla kan bidra med fler dimensioner till stadens utveckling och skapa en mer nyanserad stadsbild.

Mål och syfte

Under de senaste åren har en diskussion kring användandet och utförandet av tillfälliga platser uppkommit och vårt arbete kan ses som ett tillägg i denna diskurs. Målet med denna uppsats är att göra en undersökande litteraturstudie av tillfälliga platser, dess värden samt vilka funktioner de kan fylla. Vidare vill vi utifrån litteraturen föra ett resonemang kring användandet av tillfälliga platser och kring vilka faktorer som ligger till grund för detta både i samhället och i platsens kontext. Målet är också att litteraturstudien ska leda fram till ett antal verktyg med vilka tillfälliga platser kan appliceras i en planeringsprocess. Syftet med uppsatsen är att belysa tillfälliga platser som en arbetsmetod då vi upplever att det finns utrymme för mer flexibilitet inom dagens stadsplanering. Formuleringen av mål och syfte har resulterat i vår huvudsakliga frågeställning som är: *Kan tillfälliga platser motiveras som en metod att använda i en planeringskontext och vilka funktioner kan i så fall tillfälliga platser fylla?*

Material och metod

Uppsatsen består av en litteraturstudie med fokus på tillfälligt platsanvändande som fenomen samt dess funktion i planeringsprocesser, vilket är indelat i två teoridelar samt en avslutande del där samband och slutsatser presenteras.

Den inledande teoridelen presenterar den tillfälliga platsen med en kort historisk bakgrund samt hur den behandlas i dagens diskussioner med avsikt att ge läsaren en inblick i dess kontext samt bli bekant med tillfälligt platsanvändande som planeringsstrategi. Teoridel nummer två behandlar de strategier och taktiker som presenteras i litteraturen samt hur de olika författarna förhåller sig till dem. Eftersom de kategoriseringarna vi valt att använda i uppsatsen har olika angreppssätt på ämnet för vi en löpande diskussion i texten hur dessa kan ställas mot varandra. Den avslutade delen lyfter fram de synergier vi tycker oss kunna se i den litteratur som studerats och här presenteras också ett antal verktyg som visar på olika möjligheter att använda tillfälliga platser i en planeringsprocess. Dessa verktyg stöds av exempelplatser, många i en svensk kontext, för att ge läsaren en mer konkret bild av vad de olika angreppssätten kan innebära.

Vi har i huvudsak använt oss av ett antal böcker och vetenskapliga artiklar inom ämnet. I vår sökning efter källmaterial har vi främst använt oss av SLU-bibliotekets sökmotor primo samt google scholar. Sökord vi använt oss av är bland annat *temporary use*, *temporary space*, *urban planning*, *vacant land*, *public space*, *tactical urbanism*. Våra primärkällor är *The temporary city* (2012) av Bishop och Williams, *Urban catalyst* (2013) skriven av Oswalt, Overmayer och Misselwitz och *Tactical urbanism* (2015) av Lydon och Garcia. I uppsatsens avslutande del presenteras ett antal exempel på tillfälliga platser som har funnits, pågår idag eller är planerade. I denna del av arbetet består en stor del av källmaterialet av tidningsartiklar och hemsidor kopplade till de olika projekten. Nedan följer en kort presentation av författarna till de böcker som utgör vår huvudkälla:

Peter Bishop är professor i stadsplanering vid The Bartlett School of Architecture i London och Lesley Williams är författare samt utbildad miljövetare och stadsplanerare. Tillsammans har de skrivit boken *The Temporary City* som utkom 2012.

Philipp Misselwitz och Philipp Oswalt är båda arkitekter och författare och tillsammans med landskapsarkitekt Klaus Overmayer även grundare till den Berlin-baserade forskningsgruppen Urban Catalyst. Forskningsgruppens arbete kring tillfälligt platsanvändande har bland annat resulterat i boken *Urban Catalyst: the Power of Temporary use* som gavs ut 2013.

Författarna Mike Lydon och Anthony Garcia, är planeringsarkitekter med bas i Miami, Florida. Tillsammans driver de företaget The Street Plans Collaborative som arbetar med stadsplanering, design och forskning. Boken *Tactical Urbanism* är produkten av deras senaste forskningsprojekt.

Begreppsförklaringar

Tillfällig plats och tillfälligt användande

Tillfällig kan syfta till många olika sorters företeelser, och som vi nämner senare i uppsatsen beror definitionen på vilken tidsaspekt som appliceras. I ett längre perspektiv skulle en plats som existerar i hundra år kunna benämnas som tillfällig. I uppsatsen definieras begreppet med att intentionen av platsen eller användningen skall vara tillfällig. Den skall alltså medvetet vara upprättad i syftet att förekomma under en begränsad tidsperiod.

Planering

I uppsatsen nämns planering i olika former och syftar då på den stadsplanering som förs över ett tänkt område. Denna utförs av planerare dvs. stadsplanerare, arkitekter eller annan yrkesverksam person som arbetar med stadens utveckling rörande den byggda miljön. Planeringsprocessen innefattar arbetet med ett område från de första idéerna och förslagen på förändring till faktiskt genomförande.

Formell plats och informell plats

I uppsatsen används motsatsorden formell och informell i samband med beskrivningar och diskussioner av platser. Informell syftar då till platser som är uppförda av och med medborgare utan tillstånd eller inblandning från myndigheter eller högre instanser. Formella platser däremot fungerar som en del i stadens planering. Det kan understrykas att initiativet fortfarande kan komma från medborgare men det som är utmärkande för de formella platserna är att det alltid finns ett samarbete med stadens tjänstemän.

Taktik och verktyg

Ordet taktik används här för att beskriva de olika angreppssätt på tillfälligt platsanvändande vi funnit i litteraturen. I den avslutande delen presenteras fyra verktyg vi tycker oss ha kommit fram till genom vår litteraturstudie. De båda benämningarna betonar vad som är hämtat ur litteraturen och de slutsatser som dras utifrån dem.

Avgränsningar

Då mycket av vår litteratur berör exempel i storstäder, framförallt i USA och Tyskland, inser vi att det kan vara svårt att direkt applicera de strategier och verktyg vi kommer fram till i en svensk planeringsprocess. Det hade i detta fall varit nödvändigt att djupare gå in på exakt hur den kommunala planeringsprocessen fungerar och i det fallet hade det troligtvis varit nödvändigt med andra metoder utöver litteraturstudien såsom intervjuer med verksamma planerare. Uppsatsen kommer därför att föra en generell diskussion kring övergripande strukturer och faktorer i användandet av tillfälliga platser och vi kommer inte gå in konkret i exempelvis detaljplaneprocessen eller beröra ägandeformer.

Tillfälliga platser kan uppkomma på flera olika sätt, dels från kommunens sida eller privata aktörer men också informellt genom medborgarinitiativ eller platser som av olika anledningar börjar användas av stadens invånare. I vårt arbete har vi valt att avgränsa oss till att utforska mer formella strategier som kan användas i planeringsprocessen där initiativtagarna är beslutsfattare och övre instanser.

DEFINITION OCH BAKGRUND

Vad är en tillfällig plats?

Tillfälliga platser är något som funnits i alla tider och i olika former. Förändrade förutsättningar och nya trender inom stadsplaneringen har dock gjort att tillfälligt användande av platser gått från att främst handla om oplanerade aktiviteter, där den enskilda personen eller organisationen är initiativtagare till att i större utsträckning bli en del av en planeringsprocess (Bishop 2015, s. 136; Lehtovuoris & Ruoppila 2012, s. 31).

Definitionen av en tillfällig plats kan variera beroende på i vilket syfte begreppet används. Ur ett längre tidsperspektiv är en plats vars existens varar i hundra år tillfällig (Németh & Langhorst 2013). Bishop och Williams menar att det är svårt att definiera tillfälligt användande genom faktorer som vilken karaktär det har eller vilka aktiviteter som förekommer. Det finns ingen generell definition som ger alla platser rättvisa utifrån utformning och användningsområde. Istället väljer de att definiera tillfälligt användande som något med en tydlig början och slut (2012, s. 5).

Our definition is not based on the nature of the use, or whether rent is paid, or whether a use is formal or informal, or even on the scale, endurance or longevity of the temporary use, but rather the intension of the user, developer or planner that the use should be temporary (Bishop & Williams 2012, s. 5).

Denna definition kan ses som relativt öppen och kan rymma många olika typer av platser och aktiviteter. Avgränsningen som utgörs av vilken intention som finns med användandet av en plats gör dock att många platser som rent långsiktigt skulle kunna ses som tillfälliga faller bort så länge intentionen med platsen varit något annat än temporär.

Németh och Langhorst (2014, s. 146), professorer vid University of Colorado och författare till artikeln *Rethinking urban transformation: Temporary uses for vacant land* hämtar också de sin definition från *The Temporary City* (Bishop & Williams 2012). Vidare delar de in tillfälligt användande i två kategorier utifrån i vilken utsträckning platsen påverkas rent fysiskt. Den ena kategorin berör tillfälliga aktiviteter som inte lämnar något avtryck på platsen i fråga. Platsen används som den är med de strukturer som finns och eventuella objekt såsom exempelvis möblemang är i detta fall flyttbara. I den andra kategorin behandlas platser som på något sätt bearbetas inför det tillfälliga användandet. Det kan röra sig om fysiska strukturer, exempelvis markmaterial eller byggnader, som förändras, tas bort eller läggs till (Németh & Langhorst 2014, s. 146).

Tillfälliga platser kan vara en del av den nya tidens stadsplanering där effektiv platsanvändning och återvinning av mark är viktiga aspekter i steget mot en hållbar utveckling. Det kan vara ett sätt att motverka utglesning (urban sprawl) och ett steg i riktning mot en tätare och mer levande stad (Blumner 2006, s. 8). Att aktivera en plats genom tillfälligt användande kan

vara en metod för marknadsföring av ett område, detta kan leda till att intresse väcks hos exploatörer och investerare som ett led i en permanent utveckling av platsen (Blumner 2006, s. 9; Bishop & Williams 2012, s. 179). En aktivering av ödetomter kan också vara ett effektivt sätt att ge stadens invånare möjlighet att ta initiativ och att påverka sin omgivning samtidigt som det kan bidra till en ökad upplevd trygghet för de som bor och rör sig i området (Blumner 2006, s. 9). Andrea Kahn studerar tre tillfälliga projekt i sin artikel *Building community* och drar slutsatsen att denna typ av projekt kan påverka en mer långsiktig förändring i staden: "It is worth noting how pop-ups can prompt a community of professionals (architects) to participate themselves in city making using shortterm design interventions as triggers to instigate long-term social change" (Kahn 2015, s. 77). I artikeln lyfter hon fram tillfälliga projekt som genererat nya mötesplatser eller bidragit till bildandet av organisationer som sedan fortlevt efter platsens slut. Det visar på hur projekt av den här sorten kan leva kvar, i form av ett fortsatt engagemang, trots en begränsad tidsram för den fysiska utformningen (Kahn 2015, 72-77).

En något mer kritisk inställning till huruvida tillfälliga platser kan främja en fortsatt utveckling av ett område har Desimini (2015) som menar att tillfälligt användande sällan kan påverka den framtida utvecklingen av en plats utan att tillfälliga platser snarare kan fungera som ett tillägg eller evenemang för att förstärka aktiviteten på ytor som redan fyller en funktion i staden (Desimini 2015, s. 290).

En tillfällig plats skulle alltså kunna förklaras som en händelse som uppstår ur ett upplevt behov eller ur en önskan om förändring. Ett fysisk tidsbegränsat evenemang som kan uppstå på olika sätt, genom olika initiativtagare som exempelvis privata eller offentliga aktörer eller från medborgare. De varierar ofta mycket i storlek och utförande gällande en mängd faktorer som process, skala, tidsram m.m. Vidden av begreppet kommer bli tydlig senare i uppsatsen, då ett antal exempel på olika former av tillfälligt användande tas upp. Dock bör det återigen poängteras att denna uppsats rör planerade former av tillfälligt användande och därför behandlas inte hela definitionens spektrum.

Kritiska röster kring dagens stadsplanering

Det traditionella sättet att planera städer innefattar ofta långsiktiga planer och en strävan efter permanenta lösningar (Blumner 2006, s. 3). Processen att förändra en plats, från idé till fysisk verklighet, tar ofta flera år och i vissa fall upp till decennier att genomföra. Långdragna planeringsprocesser kan skapa problem då de ger litet utrymme åt förändring och flexibilitet under processens gång (Németh & Langhorst 2013, s. 145; Bishop & Williams 2012, s. 182). Németh och Langhorst fångar problemet med traditionell planering i följande citat:

In our increasingly complex urban world, no single master plan can anticipate the evolving and varied needs of an increasingly diverse population or achieve the resiliency, responsiveness and flexibility that short term, experimental endeavors can" (2013, s. 145).

För att uppnå en ökad flexibilitet föreslår de att outnyttjade ytor i staden ska tillgängliggöras genom att ett tillfälligt användande av platserna möjliggörs (Németh & Langhorst 2013, s. 145).

Bishop (2015) beskriver problemet på ett liknande sätt och konstaterar att det är vanligt att planförslag inte ger utrymme för en tillräckligt stor variation och flexibilitet vad gäller platsanvändande. Detta anser han är ett problem som innefattar både enkla planer och former men också planer som är komplexa i sin design. Han menar att det traditionella sättet att planera ofta skapar en problematisk hierarki där "funktion förväntas följa och vara beroende av form" (Bishop 2015, s. 141). Jane Jacobs resonerade i liknande banor redan 1961 i hennes välkända verk *Den amerikanska storstadens liv och förfall*: "När vi studerar städer studerar vi livet i dess allra mest komplexa och intensiva form. Av det skälet finns det en grundläggande estetisk begränsning för vad man kan göra med städer: En stad kan aldrig vara ett konstverk." (Jacobs 2004 [1961], s. 403).

Sara Westin riktar kritik mot dagens stadsplanering och arkitektur i sin doktorsavhandling *Planerat, Alltför Planerat* (2010). Hon behandlar problemet kring det hon kallar "glappet mellan vision och verklighet" och använder Hammarby sjöstad som ett exempel på detta glapp - där intentionen ska ha varit att skapa en stadsmässig, attraktiv och livlig stadsdel, medan resultatet enligt Westin snarare är en upplevd spökstad (Westin 2010, s. 17, 304-305).

Denna tomhet vill jag beskriva som en konsekvens av att allt är färdigt. Och det faktum att allt är färdigt kan i sin tur härledas till planerarnas uppfattning av stadsplanering som ett ändligt spel - en aktivitet med en tydlig början och ett tydligt slut. [...] Den minutiösa planeringen har kvävt all form av spontanitet (Westin 2010, s. 304).

Westin menar alltså att det finns risker med en syn på planering som ett ändligt spel. På ett mer filosofiskt plan förs samma tankegångar i följande citat: "We deceive ourselves in believing that the world is permanent. In reality, the only certainty is that everything changes" (Bishop & Williams 2012, s. 11). Att tillfälliga platser definieras just som ett fenomen med intentionen om (en början och) ett slut kan möjligen ses som en motsättning mot detta påstående, men slutet på en tillfällig företeelse skulle indirekt kunna ses som början på något annat snarare än ett stagnerat stadie.

Bishop, Jacobs och Westin presenterar alla liknande resonemang kring problematiken med permanenta och statiska förhållanden inom stadsplanering. En slutsats som kan dras av detta är att det traditionella sättet att planera kan få negativa konsekvenser i de fall resultatet blir alltför statiskt och låst vid form, vilket i sin tur leder till en begränsning i användande. Funktionen blir alltså i många fall sekundär gentemot formen när det kanske borde vara tvärtom? Den kan alltså tänkas önskvärdt att i vissa fall ha ett mer öppet förhållningssätt till resultatet eller produkten av det planerade. Tillfälliga platser skulle utifrån dessa teorier kunna vara en av flera möjliga metoder för att närma sig ett mer öppet och flexibelt arbetsätt och på så vis motverka en alltför statisk planering.

Nya förutsättningar kräver en ny typ av planering

Stadens mellanrum

Modernismen som stadsplaneringsideal har tillsammans med industrialismen färgat 1900-talets offentliga rum med fasta volymer och stora ytor. I *Planerarnas århundrade* beskriver Olle Svedberg, lektor för avdelningen för Arkitekturhistoria vid Lunds universitet, sin uppfattning angående några av modernismens konsekvenser:

Ofta förefaller det konkreta resultatet ha kommit i andra hand, medan processen, systemet eller planen bakom verket varit det viktigaste. Typisering, standardisering och planering har blivit alltmer framträdande begrepp under 1900-talet och många arkitekter förefaller att ha levt mera i teorins än i verklighetens värld. Åtskilliga har mer eller mindre lämnat arkitekturens gamla gestaltungsroll för att istället ägna sig åt utredningar, forskning och planering i olika former (Svedberg, 1988, s. 11).

Något som blivit likställt med modernismen är den systematisering som, på gott och ont, utfördes och som Svedberg här ställer sig kritisk till. Ett exempel på det är de solstudier som gjordes som pekade på ökad ljusstillgång samt större sammanhängande grönytor vid hög bebyggelse som placerades ut glest (Svedberg, 1988, s. 80). Detta blev ett signum för det modernistiska idealet och har ofta fått stå till skuld för anklagelser om oeffektivt planerade ytor som på många platser skapat mellanrum i staden.

Även om (informella) tillfälliga platser historiskt sätt inte är något nytt fenomen, har mellanrummen i staden fått större utrymme för diskussion i dagens planering. Bishop och Williams (2012) pekar på effektiviseringen och senare avvecklingen av klassiska industrier som ex. textilfabriker och gruvverksamheter som en av de stora anledningarna till att vakanta landytor uppstår i, eller i närheten av, städer. En annan faktor är den demografiska omfördelningen som uppstår när städer som till stor del kretsar kring industrier avfolkas i samband med nedläggningar.

Planering för en flexibel framtid

Bishop och Williams (2012) reflekterar över det faktum att arbetsplatser och arbetsmetoder har som en följd av teknikens möjligheter blivit mer flytande och erbjuder en mer flexibel vardag. De nämner också att detta innefattar de personer som de kallar 'privilegierad urban elit'. Med det menar de personer med ett arbete som inte nödvändigtvis kräver att de fysiskt är på sin arbetsplats pga. möten utanför kontoret eller möjlighet att arbeta hemifrån med hjälp av internetuppkoppling. En negativ sida av den nya flexibiliteten i arbetet är att det kan skapa en isolation och därmed ett behov av platser där dessa personer kan mötas upp vilket kan lösas genom diverse mötesplatser (Bishop & Williams 2012, s. 26-29).

Det är inte bara arbetsplatser som kan förändras i den nya tidens flexibilitet, även skola, sjukvård och handel kan göras mer mobila vilket öppnar upp möjligheter för en bredare målgrupp. De påpekar också att det är många byggnader och ytor som inte används dygnet

runt och tar upp exempel som skolgårdar som används som parkeringsplatser på helgerna och rum i byggnader som kan användas till andra aktiviteter när de står tomma (Bishop & Williams 2012, s. 26-29). Kommunikationen fyller även en viktig roll i uppförandet och informationen om platserna, eftersom de tillfälliga platserna har en begränsning i tid, och ofta är kortlivade behövs snabba sätt att sprida ordet och nyheten om platsernas uppkomst (Bishop & Williams 2012, s. 32). Detta kan även tänkas vara en förutsättning som kan effektivisera en dialog mellan olika aktörer, och öka möjligheterna för en kvalitativ medborgardialog.

Detta antyder att det tillfälliga inte bara speglas i de faktiska platser som planeras i det offentliga rummet. Det tillfälliga kan ses i många olika sammanhang och kan vara en del i ett hållbart samhälle där verksamheter och aktiviteter kan äga rum på samma yta utan att konkurrera ut varandra. Utifrån dessa faktorer skulle tillfälligt platsanvändande kunna ses som en anpassning till ett modernt sätt att leva.

Planering för en osäker framtid

Många händelser de senaste åren har visat på att vi går en osäker framtid tillmötes. Den ekonomiska osäkerheten som råder på många platser efter finanskrisen 2007-2008 har påverkat utvecklingen av städer genom en ökad försiktighet vad gäller såväl offentliga som privata investeringar (Bishop & Williams 2012, s. 23; Lydon & Garcia 2015, s. 69-70).

The current economic development produces vacancies and creates demand for alternative, adaptive strategies that temporary uses provide. The financial crisis has undermined faith in perpetual growth, which has decelerated private investment, but has had an effect also on public spending, consequently cutting investments in urban development (Lehtovuoris & Ruoppila 2012, s. 34).

Klimatet är en annan faktor som försvårar för framtida planering. Den globala uppvärmningen och de klimatförändringar som följer har visat på en förgänglighet i det skapade och många gånger gjort permanenta lösningar till tillfälliga över en natt. (Bishop & Williams, 2012, s. 23). En stad som arbetat med det här är Hamburg som är väl medvetna om sin geografiska situation med överhängande risk för översvämningar, vilket också sker med jämna mellanrum (Restemeyer, Woltjer & van den Brink, 2014). Detta har lett till en rad åtgärder och det tillfälliga blir alltmer aktuellt. Hur planerar man för något som är föränderligt? Hamburgs strategi handlar mycket om att arbeta med problemet istället för att motarbeta det. En lösning de presenterar är ett grönstråk som vid översvämning blir omgärdat av vatten och i det sammanhanget får ett nytt uttryck. I det här fallet bidrar tillfälligt platsanvändande till en mångfasetterad planering där lika delar form och funktion samverkar.

FÖRUTSÄTTNINGAR OCH TILLÄMPNINGAR

Platsens förutsättningar och syfte

Németh och Langhorst menar att det inte finns en klar modell för hur diskussionen ska föras kring arbetet med tillfälligt användande av outnyttjade ytor. Istället är det viktigt att se till den specifika platsens förutsättningar för att utreda huruvida den lämpar sig för tillfälligt användande (Németh & Langhorst 2013, s. 146). De visar på ett antal faktorer som är av vikt när det gäller hur väl lämpad en plats är för tillfälligt användande såsom markägare, ekonomiska intressen, platsens roll i staden och vad det finns för utvecklingspotential på platsen (Németh & Langhorst 2013, s. 147). Faktorer som lämpar sig för tillfälligt platsanvändande är exempelvis platser som ägs av kommunen snarare än privat mark och är belägna i städer eller stadsdelar som har låg inflyttning och en osäker framtid. Det kan handla om platser som varit vakanta under en lång tid, där de finns få intressen från både offentlig och privat sektor att investera. Platserna ska vara relativt små och gärna en del av en större helhet snarare än stora sammanhängande ytor. Tillfälligt platsanvändande kan också lämpa sig där det finns en önskan att ge platsen ny mening, nya funktioner eller en vilja att stärka dess identitet. Mindre lämpliga platser är istället främst de som är i privat ägo i växande, attraktiva, stabila områden (Németh & Langhorst 2013, s. 147).

Panu Lehtovuori, professor i planeringsteori, och Sampo Ruoppila, forskningsledare vid University of Turku, påvisar i sin artikel *Temporary uses as means of experimental urban planning* (2012) att centrala definierade, stabila områden kan inhysa tillfälliga platser i lika stor utsträckning som perifera outnyttjade ytor. Till skillnad från Németh och Langhorst (2013) beskriver de hur tillfälliga platser kan förekomma i olika typer av områden, men det som skiljer dem åt är att det tillfälliga ofta har olika mål eller syften beroende på vilken kontext de befinner sig i. I de centrala delarna i en stad (urban central areas, se diagram 1) kan tillfälliga platser bidra med intensifiering och mångfald. I en redan tät och aktiv stadskärna kan tillfälliga platser alltså vara ett sätt att skapa tillfällig förändring, vilket kan vara ett bra komplement till den mer strategiska planeringen som ofta, särskilt när det gäller centralt belägna platser, begränsas av hårda regleringar kring hur och vad som får förändras och byggas (Lehtovuoris & Ruoppila 2012, s. 37-38).

Ytterligare en arena för tillfälligt användande är enligt Lehtovuoris och Ruoppila (2012, s.41) områden som förlorar i värde (areas losing significance, se diagram 1). Det kan handla om områden utan långsiktiga framtidsplaner - ofta områden med låg popularitet och stor utflyttning där det finns få intressen att investera. Under denna typ av förutsättningar kan tillfälliga platser användas när omdefinition eller diversitet önskas. Satsningar i denna typ av områden kan vara värdefulla, inte minst i en social kontext vilket framgår i följande citat:

The temporary uses can be used to dignify the urban life, enhance the quality of urban space and provide new (small-scale or low-profit) business opportunities. Such new uses have proven to be socially and culturally highly

important, even though they may not have the power to overturn the negative demographic spiral. (Lehtovuoris & Ruoppila 2012, s. 41)

Tillfälligt outnyttjade platser (currently unused or under-used areas, se diagram 1) tillhör den tredje typen av områden. Till denna kategori hör mer eller mindre öde eller övergivna platser som saknar ett definierat användningsområde, det kan exempelvis handla om perifera områden, gränsland eller nedlagda industriområden. Lehtovuoris och Ruoppila menar att dessa områden i många fall är lämpade för en typ av tillfälligt användande med syfte att marknadsföra eller belysa en plats och att det tillfälliga i dessa fall kan vara ett första steg i riktning mot en mer permanent utveckling (Lehtovuoris & Ruoppila 2012, s. 39-41).

	URBAN CENTRAL AREAS	CURRENTLY UNDER-USED AREAS	AREAS LOSING SIGNIFICANCE
USE, FUNCTION	Defined	Not defined, loose	Defined, but weakening
ATTENTION AND FLUX OF PEOPLE	High	None	Some, could be better
APPREHENSION, MEANING	Fashionable, classic, elitist	Edgy, daring, promising	Out of fashion, low-brow
DEVELOPMENT PERSPECTIVES	Stable, lack of new ones	Open (risky)	Redevelopment optional
GOAL OF TEMPORARY USES	Intensification	Introduction, initiation	Redefinition, diversification

Diagram 1, "Temporary uses typology: Conditions and goals". Källa: Lehtovuoris & Ruoppila, 2012, s. 38

I diagrammet ovan gör Lehtovuoris och Ruoppila (2012) en generell indelning av omständigheterna kring ytor i staden och visar enligt diagrammet vilket mål som den tillfälliga platsen bör ha för att kunna fungera på den tänkta ytan. Utan att tala om detaljer eller koncept för den tänkta platsen ges riktlinjer angående resonemanget som bör föras kring planeringen av den. Kontentan av informationen är att tillfälliga platser kan uppföras på alla ytor i staden men att den nya platsens egenskaper bör vara anpassade till den befintliga ytans förutsättningar. Som nämnts tidigare påstår Németh och Langhorst (2013) i kontrast till det att tillfälliga platser är mest lämpliga på outnyttjade platser (currently unused or under-used areas, Lehtovuoris och Ruoppilas benämning).

De skilda slutsatserna genereras troligen av att respektive artikel behandlar tillfälliga platser ur olika synvinklar. Németh och Langhorst (2013, s. 144-145) fokuserar på stadens vakanta ytor som fenomen och sätter dem i en politisk, social och ekonomisk aspekt som formar deras resultat. Lehtovuoris och Ruoppila (2012) antagande har sin grund i ett mer platsspecifikt resonemang där de bl.a. talar om funktion, användning och flöde av människor, genom detta tillämpar de en mer flexibel tankegång som anpassar sig efter platsens specificitet.

Det finns givetvis både fördelar och nackdelar med de olika resultaten men en kritik som kan föras mot Németh och Langhorst (2013) artikel är att målet med den tillfälliga platsen fått mindre utrymme och att tillfälligt platsanvändande då kan uppfattas som en likriktad form av

platsbildande. Lehtovuoris och Ruoppila (2012) presenterar en mer mångfasetterad bild av tillfälliga platser som ett flexibelt verktyg i olika situationer i staden. Till skillnad från Németh och Langhorst (2013) berör de inte de samhällsstrukturer som skapar förutsättningar för anläggning av dessa platser. En slutsats som kan dras är att Németh och Langhorst (2013) framställning snarare visar vilka platser som är minst komplicerade att anlägga tillfälliga platser på än vilka fysiska platser som bäst lämpar sig för anläggning med tanke på dess egenskaper.

Detta understryker vikten av att identifiera förutsättningar, kontext och mål med den tänkta platsen. Ett exempel som kan styrka detta går att finna i Fredrik Magnussons masterexemensarbete *En tillfällig plats* (2014). Magnussons arbete behandlar den i dagsläget biltrafikerade, Södra Förstadsgatan i Malmö som under sju månader tillfälligt användes som gågata. Projektet definieras som en Urban central area enligt Lehtovuoris och Ruoppila (2012) och kräver enligt dem ett högt flöde av människor för att fungera. Detta återkommer i Magnussons resonemang då han betonar att projektet inte hade gått att genomföra på en gata bredvid eftersom gatornas sammanhang, rumslighet och funktioner gör att dess intensitet skiljer sig åt (2014, s. 56-57). Dessa tankegångar flyttar fokus från platsens utformning och framhäver istället resonemanget om dess kontext och plats i staden. Faktorer som kontext och och befintliga förhållanden kan därför antagas vara högst relevanta i planeringen av tillfälliga platser.

Taktiker

Tactical urbanism

Tactical Urbanism är en term som beskriver tillfälliga projekt som kännetecknas av att de ofta sker i en liten skala, är kortlivade och relativt billiga att genomföra. Det kan handla om både informella och formella projekt, men en gemensam nämnare är att stadens invånare står i fokus. Lydon och Garcia (2015, s.12) beskriver att det finns många olika benämningar på Tactical Urbanism och de har uttrönt tre vanligt förekommande gemensamma faktorer för Tactical Urbanism som arbetsmetod. De understryker också att dessa tre tillvägagångssätt inte sällan ingår i en process där de avlöser varandra eller ingår tillsammans i en större process.

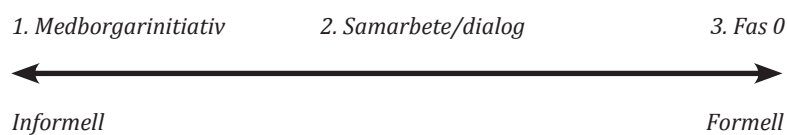
Den första tillämpningen är när ett projekt är *initierat av medborgarna*, ett underifrånperspektiv, som ofta handlar om informell platsanvändning såsom exempelvis guerilla-odlingar. Den andra tillämpningen handlar om att skapa ett ökat *samarbete* och en förbättrad *kommunikation* mellan beslutsfattare eller organisationer och medborgare för ett större samarbete genom processen, och på så vis också minska glappet mellan planerare, politiker och stadens invånare. Tredje användningsområdet benämns som *Fas 0* eller *testprojekt*, att i ett tidigt skede pröva en metod och idé i en mindre skala i undersökande syfte. Efter det görs en utvärdering och beslut tas om vidare utveckling av projektet. Om projektet visar ett framgångsrikt resultat kan det fungera som en katalysator för fortsatt utveckling (Lydon & Garcia 2015, s. 12, 14-15).

The Planner's Guide to Tactical Urbanism är en handbok framtagen av Laura Pfeifer (2013) som en del i ett forskningsprojekt vid McGill School of Urban Planning i Montreal, Canada. Här får vi genom ett antal fallstudier ta del av olika tillvägagångssätt som kan användas för att implementera Tactical Urbanism i planeringen. Den typ av projekt som Lydon och Garcia

kallar för *Fas 0* kan jämföras med den typ av taktik som i Pfeifers text går under benämningen *Demonstrating what's possible*. Pfeifer beskriver hur tillfälliga platser kan fungera som ett experimentellt grepp för att visa på vilka möjligheter och fördelar som finns i ett område eller i en viss form av användande. Hon menar att tillfälliga platser kan användas för att testa och belysa alternativa sätt att utveckla städer eller stadsdelar och att det indirekt kan vara ett sätt att locka privata investerare likväl som ideella aktörer till satsningar i ett område (Pfeifer 2013, s. 20).

Collaborative masterplanning är en term som fångar upp de idéer som presenteras i Lydon och Garcias (2015) taktik om ett ökat samarbete mellan olika aktörer (den andra tillämpningen). Idén om Collaborative masterplanning innebär en form av planering där fokus ligger på ett ökat samarbete med stadens medborgare. Genom samarbetet definieras de behov eller problem som finns och för att öka invånarnas engagemang ligger fokus på småskaliga, snabba, ofta tillfälliga lösningar, snarare än en storskalig långsiktig planering. Detta motiveras genom att någonting som händer "här och nu" är av större intresse för användarna av en plats, än långsiktiga framtidsplaner som kanske inte träder i bruk förrän efter ett par decennier (Bishop & Williams 2012, s. 185; Lydon & Garcia 2015, s. 14-15).

Enligt Lydon och Garcia kan Tactical Urbanism-projekt placeras på en skala från unsanctioned till sanctioned. En översättning skulle enligt uppsatsens definitioner kunna vara från informella till formella tillfälliga projekt, där det informella handlar om exempelvis guerilla-odlingar medan det formella kan handla om större projekt som parkeringsplatser som omvandlas till parker eller torg (Lydon & Garcia 2015, s. 9, 12). Att överföra de tre tillämpningarna som presenterats tidigare till denna skala skulle kunna resultera i figuren nedan – där den första tillämpningen medborgarinitiativ och den tredje tillämpningen Fas 0 placeras i vardera ände av spektrat, medan tillämpning nummer två samarbete/dialog antar en mer flytande position mellan dessa båda ytterligheter. De tillämpningar som är intressanta utifrån avgränsningarna i denna uppsats är således samarbete/dialog och fas 0.

Urban Catalyst

Boken *Urban Catalyst- The power of temporary use* (2013) utforskar tillfälligt användande genom att studera olika platser i Helsingfors, Amsterdam, Berlin, Wien och Neapel. I boken är platsanvändningen presenterad i 9 olika kategorier baserat på intention och utfall av användningen (Oswalt, Overmeyer & Misselwitz 2013, s. 5). På nästa sida visas en sammanställning av de olika taktikerna.

- Stand-in** Den här sorten av tillfälliga platser fungerar som en övergående händelse mellan två mer permanenta företeelser. Platsen har inte heller för avsikt att påverka lägets framtida utformning och anses av den anledningen vara ett relativt enkelt sätt att applicera tillfälliga platser i stadsstrukturen (Oswalt, Overmeyer & Misselwitz 2013, s. 35).
- Free-flow** Platsen, som i det här fallet kan ses som en mobil händelse eller en företeelse, upprättas på olika platser där möjligheten till etablering uppkommer. Den är i det här fallet både beroende och mindre styrd av lägets specifika egenskaper då inte ett läge är unikt för uppkomsten av platsen samtidigt som omständigheterna naturligtvis sätter ramarna för vad som är möjligt (a.a, s. 37).
- Impulsive** Platsen är i sin rena form tillfällig och existerar inom en begränsad tidsram men färgar av sig på omgivningen och förändrar platsens framtida utformning genom de sociala spår den lämnat efter sig (a.a, s. 39).
- Consolidation** En plats som från början etablerats i ett tillfälligt syfte visar sig fungera så bra att det blir ett permanent inslag (a.a, s. 41).
- Co-existence** Den tillfälliga platsen startar som en *stand-in* men avvecklas inte när ny bebyggelse etableras utan fortsätter att samexistera, dock inte i sin fulla storlek vilket gör det möjligt för dessa två platser att verka på samma yta (a.a, s. 43).
- Parasite** Teorin om denna sortens tillfällig användning kallas parasit för att den, likt en parasit, är beroende av något större i närheten för att kunna existera. Värdjuret i detta fall är en mer permanent plats inom samma område som innehar egenskaper som är nödvändiga för den tillfälliga platsens överlevnad (a.a, s. 45).
- Pioneer** Pionjärplatsen fungerar som en katalysator för ett område som ännu inte är expolaterat eller som står inför en eventuell förnyelse. Den tillfälliga platsen bidrar med att belysa och skapa ett sammanhang till området för att locka eventuella investerare eller möjliggöra en mer permanent fortsättning för det som uppförts i syfte att vara tillfälligt (a.a, s. 47).
- Subversion** Yta tas i anspråk med en önskan om förändring genom en störning i det redan befintliga. Denna form för tankarna till medborgarinitiativ men kan även förekomma som förslag från beslutsfattare. Denna intensiva form av tillfällig plats har ofta, jämfört med andra taktiker, en kortare livslängd (a.a, s. 49).
- Displacement** Av olika anledningar, ofta restaurering eller ombyggnation, kan den mer permanenta platsen inte erbjuda de funktioner den vanligtvis gör. Den tillfälliga platsen i det här fallet fungerar som en tidsbegränsad omplacering av funktioner i väntan på färdigställandet av den permanenta verksamheten (a.a, s. 51).

Oswalts, Overmeyer och Misselwitz (2013, s. 35-51) indelning kan uppfattas mer som en analys och utvärdering av tillfälligt platsanvändande i en urban kontext än som strategier att använda i ett planeringsstadium. Detta beror på att indelningarna i flera fall har faktorer som inte går att förutse och därför inte går att planera. Enligt detta kriterium kan strategierna delas in i två grupper; de som har ett tydligt syfte och skulle kunna vara ett verktyg i en planeringsprocess och de som har ett oförutsägbart utfall och mer fungerar som en utvärdering. Den första gruppen innefattar *Pioneer*, *Stand-in*, *Displacement*, *Free-Flow* och *Subversion*. Den andra gruppen består av *Co-existence*, *Consolidation*, *Impulsive* och *Parasite*. Detta är en grov indelning och det är möjligt att en plats kan ha flera av de egenskaper som presenteras. Senare i uppsatsen används taktikerna i den första gruppen som material till kategorisering av olika verktyg som kan användas i skapandet av tillfälliga platser.

Problematisering kring tillfälligt platsanvändande

Det finns många åsikter om temporärt platsbildande och framför allt kanske åsikter om vilken prioriteringsgrad de skall få i stadsplaneringen. Något som Bishop (2015) understryker är att denna sortens platser bara är en del i en större planering och det skall inte ses som ett sätt att lösa större strukturella problem. Han ser det mer som ett av många verktyg man kan använda sig av. Vidare talar han om en problematik som kan uppstå genom att tillfälliga platser kan skapa falska förhoppningar och besvikelse om de lämnas halvfärdiga eller överges (Bishop 2015, s. 138). Jill Desimini (2015), professor i landskapsarkitektur, för ett liknande resonemang i sin artikel *Limitations of the Temporary: Landscape and Abandonment* där hon har utvecklat fyra kategorier som hon upplever som bristfälliga inom temporärt platsbildande.

Den första kallar hon *The Transitory Problem*, där hon motsätter sig att klassificera ett dynamiskt landskap i ett specifikt fack. Hon menar att genom att kalla någonting tillfälligt begränsas platsens möjligheter att utvecklas till någonting annat. Hon fortsätter med *The Stunted Growth* där hon menar att tillfälliga platsers korta livslängd hämmar den dynamik som ofta eftersträvas i landskapsarkitektur. Hon understryker att det här redan sker i hög grad när landskapet demonteras till förmån för nybyggnationer och nämner en faktor som att landskapsarkitekturens byggstenar (ex. jord, vegetation, sten) till skillnad från husarkitekturens, ofta har en billigare prislapp. Detta går, enligt Desimini, emot det långvariga och dynamiska landskap som framförallt landskapsarkitekter i hög grad planerar för. Den tredje motsättningen är enligt henne *The Palliative Crutch* som pekar på att tillfälliga platser kan ha en missledande roll i ett sammanhang där de etableras på en plats som egentligen borde planeras om. Om man i sammanhanget håller med om devisen att det är bättre att göra någonting än ingenting är det här inget problem men för många platser kan det tillfälliga platsskapandet fungera som ett upprätthållande av en identitet som snarare förhalar platsens gestaltningsprocess än att föra den framåt. Den fjärde punkten är *The Proportional Mismatch* där hon hävdar att tillfälliga platser genom sin ringa storlek och det korta tidsspann de verkar inom, inte går ihop med den större skalan som en stad innefattar. Hon förnekar inte att de kan spela en viktig roll i diskussionen kring staden men menar att de saknar kontakt med en större planering och därmed förlorar sin roll i ett nyskapande stadsbyggnadsideal (Desimini 2015).

Med dessa punkter vill Desimini understryka vikten av att se landskapet som ett dynamiskt skeende och motsäger sig snabba lösningar på problem som hon anser borde lösas i en större skala. Detta kan ses som ett resonemang som föregår Lehtovuoris och Ruoppilas (2013) diagram om platsens placering och mål och i anslutning till varandra fungerar de som en diskussion som förgrenar sig med syfte att hitta de bärande element samt svårigheter som är specifikt för den tänkta platsen. En viktig aspekt som Desimini belyser är värdet av det ständigt pågående landskapet. Många av de tillfälliga intentionerna uppmuntrar korta skeden och snabba förändringar vilket många gånger kan gå emot den långsiktiga planering landskapsarkitekter blir skolade i, i synnerhet när det rör vegetation. Återigen betonas vikten av syftet med den tillfälliga platsen och om syftet är att uppnå en grön plats med en flerårig vegetation är antagligen inte tillfälliga platser den bästa lösningen.

SLUTSATS OCH SAMMANSTÄLLNING

Är tillfälliga platser bara tillfälliga, eller kan de påverka framtiden?

Det råder delade uppfattningar om huruvida tillfälligt användande kan påverka en plats långsiktigt eller ej. Desimini (2015) menar att det är riskabelt att anta att en tillfällig plats har möjlighet att påverka framtiden medan Oswalt, Overmeyer och Misselwitz m.fl. istället menar att det är en av styrkorna med tillfälliga platser. Det finns exempel som visar på tillfälliga platser som med framgång fungerat som katalysatorer för framtida utveckling, men det är viktigt att ha ett öppet förhållningssätt till utfallet eftersom det är svårt att förutse det slutgiltiga resultatet även om det finns mer eller mindre troliga utgångar. Detta understryker vikten av en dynamisk planering med en variation av permanenta och tillfälliga inslag för att ge utrymme för bl.a. experimentering. Enligt de taktiker som presenterats i förra kapitlet återfinns en längre påverkan ofta i större projekt som därmed också är mer komplexa gällande många faktorer som t.ex. skala och tid.

Efter att ha studerat de taktiker, strategier och exempel som beskrivs i de böcker och artiklar som uppsatsen behandlar vågar vi ändå påstå att syftet med tillfälligt användande och tillfälliga platser kan delas in i två kategorier: tillfälligt användande med en uttalad intention om långsiktig påverkan och tillfälliga platser utan uttalad intention om långsiktig påverkan. En förtydligande indelning skulle kunna vara:

1. Syfte att förändra en plats.
(*Pioneer, Fas 0, Subversion och samarbete/dialog*)
2. Syfte att aktivera eller tillgängliggöra en plats.
(*Stand-in, Displacement, Free-Flow och samarbete/dialog*)

Fyra Verktyg

Genom den ovan presenterade slutsatsen om platsernas intentioner (huruvida syftet är att påverka eller inte påverka) samt genom de taktiker och strategier som presenterades i föregående kapitel tycker vi oss kunna skönja fyra huvudsakliga verktyg med vilka tillfälliga platser skulle kunna implementeras i en planeringsprocess. Ett verktyg där syftet är att aktivera och tillgängliggöra, ett verktyg för att förändra en plats, ett verktyg för att undersöka möjligheter samt ett verktyg för kommunikation genom brukarmedverkan eller medborgardialog. Nedan följer en utförligare beskrivning av respektive verktyg, samt en konkretisering genom ett antal exempelplatser.

Tillgängliggöra

Verktyget Tillgängliggöra är en sammanställning av Urban Catalysts taktiker *Stand-in*, *Displacement* och *Free-Flow*. Detta verktyg används inte med syfte att långsiktigt förändra utan definieras av att platserna har en begränsad tidsram och har för uppgift att fylla en funktion i väntan på det som komma skall. Metoden är ett sätt att aktivera och tillgängliggöra en plats i

väntan på planerad bebyggelse och i många fall är platsen relativt billig och enkel att montera upp och ner. Detta kan vara ett effektivt sätt att utnyttja delar av staden som annars står i träda. Eftersom platsen har ett uttalat slut kan det finnas en poäng med att överväga vad reaktionerna kommer bli när den försvinner. Vad händer om det blir en populär plats som senare skall demonteras? Ur den aspekten kan det vara värt att fundera på om det kan vara en fördel om den tillfälliga användningen har liknande funktioner som den kommande.

Speakers Corner

Tidsspänn: 2012-2013

Plats: Brunnsparken, Göteborg

Initiativtagare: Göteborgs Stad i samarbete med Stadsjord

Ett exempel på en plats som går under den här kategoriseringen är Speakers Corner i Brunnsparken i Göteborg. Denna är också en typisk *Stand-in* enligt Urban Catalyst. Efter en brand 2005 lämnades den centralt belägna tomten öde i flera år i väntan på bebyggelse, bland annat på grund av en långdragen planprocess med många överklaganden (Lenken 2011). Inför Göteborgs Kulturkalas 2012 lånade Göteborgs stad marken av tomtägaren Hufvudstaden (Fastighetsvärlden idag 2012) och upprättade Speakers Corner - en tillfällig plats bestående av scen, läktare och kaffeservering. I en intervju med stadsarkitekt Björn Siesjö, i Göteborgs stads nyhetstidning Vårt Göteborg (Klingberg 2012), framgår det att intentionen med Speakers Corner var att skapa en arena för möten och dialog. Under kulturkalaset tog inbjudna politiker, kulturpersonligheter och engagerade göteborgare plats på scen för att prata om sin syn på staden och dess utveckling. "– Jag tror på en bred, spontan dialog om stans framtid och det här stället kommer bli ett bra häng i Göteborg. Vi har lånat tomten i väntan på att planarbetet ska bli färdigt – det kan röra sig om ett halvår eller upp till två år" (Björn Siesjö i Klingberg 2012).

Bild 1. Speakers Corner 2012. Foto: Jan Wiridén/Expressen

Speakers corner är också ett exempel på tillfälligt användande på den typ av plats som Németh och Langhorst (2013) menar är minst lämpad för ändamålet, d.v.s. på privat mark i ett väl fungerande, centralt beläget område. I deras artikel syftar de på svårigheterna att få tillgång till dessa attraktiva ytor. Enligt Lehtovuoris och Ruoppilas (2012) diagram går denna plats under definition "Urban central area" som bl.a. kräver ett högt flöde av människor och de skriver om vikten av att kombinera syftet med platsen med dess geografiska läge. För att återkoppla till Németh och Langhorst (2013) är det svårt att få tillgång till centrala ytor och i det avseendet kan det vara motiverat att, när det ges tillfälle, upprätta en tillfällig plats.

Stadsbiblioteket 300m²

Tidsspann: 2011-pågående

Plats: Brunnsparken, Göteborg

Initiativtagare: Göteborgs Stad

Ytterligare ett exempel på en plats med syfte att aktivera och tillgängliggöra är projektet Stadsbiblioteket 300m² som även det återfinns i Göteborg. Detta bibliotek fungerar som en mindre filial till Göteborgs stadsbibliotek och uppkom i november 2011 som ett tillfälligt bibliotek under tiden huvudbiblioteket genomgick en ombyggnation (Göteborgs stad 2015). Stadsbiblioteket 300m² är en av fyra filialer som etablerades på olika adresser i Göteborg, där 300m² stod för det mest allmänna, medan de andra hade olika nischer - barnböcker, ungdomsböcker och litteratur på olika språk. Efter två års renovering och ombyggnation öppnades Stadsbiblioteket åter i April 2014, planen var först att Stadsbiblioteket 300m² skulle stänga i samband med återöppnandet men blev kvar pga. sin popularitet och projektet kommer som det ser ut nu istället avslutas i först i slutet av 2015 (Egle 2014; Smederöd 2013; Stadsbiblioteket 2011).

Bild 2. Stadsbiblioteket 300m². Foto: Albin Olsson.

Marknadsföra

Tillfälliga platser kan användas som en s.k. katalysator för ett område. Detta verktyg ger möjlighet att belysa en plats eller en stadsdel som av olika anledningar är i behov av förändring. Signifikant för den här sortens användande av tillfälliga platser är att utfallet av projektet är okänt för aktörerna. *Pioneer* och *Subversion* är de taktiker i Urban Catalyst som kan kopplas till detta verktyg. Syftet att förändra lämpar sig antagligen bäst på outnyttjade platser eller platser med låg intensitet. *Pioneer* kan ha likheter med Lydon och Garcias (2015) taktik *Fas 0* som de skriver om i *Tactical Urbanism*. De båda har gemensamt att utfallet inte går att förutse och de kan ses som ett sätt att prova någonting för att senare eventuellt vidareutveckla det. Det som skiljer dem åt är att *Pioneer* mer fungerar som en taktik att bruka i ett vilande eller oexploaterat område med en önskan om en nystart och/eller en förändring medan *Fas 0* inte på samma sätt är bunden till ett viss typ av område utan kan fungera både på väldefinierade och odefinierade platser.

Meanwhile London

Tidsspänn: 2011- 2015 (de olika projektens längd är 1-5 år)

Plats: Royal Docks, London

Initiativtagare: Newham Borough Council

Den nederländska arkitektfirman Killing Architects skriver i ett kompendium om tillfälliga platser och nämner där ett exempel på ett projekt av den här sorten som kallas Meanwhile London. Detta var en tävling 2010 där Newham Borough Council sökte tävlingsbidrag för tre olika platser i The Royal Docks-området i östra London. The Royal Docks hörde till ett fattigare område i staden och hade tidigare inte blivit prioriterat, trots att större delen av området var kommunalt ägt. I området fanns bra transportmöjligheter och andra kvaliteter som ofta uppskattas t.ex. ett vattennära läge. Under årens lopp hade 73 planprojekt upprättats men inget hade blivit verklighet. Detta gav platsen bra förutsättningar för upprättande av tillfälliga platser för att belysa områdets värdefulla tillgångar för att locka investerare för möjlig fortsatt exploatering (Killing architects u.å.).

Fyra förslag valdes ut till de tre utsedda områdena i the Royal Docks bl.a. London Pleasure Garden, en kulturell lekplats med konst och musik, och Canning Town Caravanserai, ett område för större event som också innefattade caféer och aktiviteter av olika slag. Projekten etablerades under olika tidpunkter under den avsedda perioden och målet var en s.k. "kick-start" av området (Killing architects u.å.).

I det här fallet är syftet med den nya etableringen att den ska fungera som en katalysator för att aktivera marken och på så vis lägga en grund för ny exploatering. Detta innebär att det inte går att förutse vad som kommer att hända, men det finns en önskan om förändring. I kompendiet skriver Killing Architects att när de tillfälliga platserna, som varade mellan 1-5 år, var genomförda återstod arbetet med att upprätthålla kommunikationen med de deltagare och aktörer arbetsgruppen varit i kontakt med under processens gång. Detta anser de är nödvändigt för fortsatt utveckling av området (Killing architects u.å.).

Temporary Urbanism Initiative

Tidsspänn: 2010 (varierande för olika projekt)

Plats: Washington DC

Initiativtagare: The office of planning

Temporary Urbanism Initiative är en serie projekt initierade av The Office of Planning i Washington DC. Syftet med projekten är att aktivera outnyttjade ytor i staden för att stimulera en ekonomisk utveckling, stödja kreativt entreprenörskap, och inte minst för att marknadsföra områden genom att belysa dess potential. Genom ett samarbete med lokala designers och entreprenörer omvandlades outnyttjade ytor och lokaler till nya handelsstråk med tillfälliga butiker, utställningslokaler etc. (Office of Planning u.å; Pfeifer 2013, s. 22-23). Exempel på satsningar som gjordes är Digital Pop-up Lab - en oanvänd gammal bibliotekslokal som under festivalen Digital Capital Week gjordes om till mötes- och arbetsplats för programmerare. Samma plats blev senare arena för nästa projekt, Temporium. Här fick lokala initiativtagare lov att använda lokalen för olika event och Temporium fungerade som en kreativ plattform där musiker, designers och konstnärer kunde arbeta och ställa ut sina verk (Pfeifer 2013, s. 22-23).

Projektet resulterade i ett vidare intresse för tillfälligt platsanvändande. Arbetet med temporära lösningar för att aktivera områden fortskred bl.a. genom sk. Business Improvement Districts¹ men också genom olika medborgarinitiativ där outnyttjade ytor transformerats till parker och utomhusbiografer. Enligt Pfeifer (2013) visar resultatet på ett lyckat projekt: "For the Office of Planning, the transition towards private and community-driven leadership of projects is exactly what they were hoping for by creating the Temporary Urbanism Initiative. They knew they didn't have the capacity or mission to run events, and instead wanted to champion new ideas, show what was possible, and open the door to new initiatives" (Pfeifer 2013, s. 23).

Bild 3. Digital Pop-up Lab. Foto: Kmf164

¹ "A Business Improvement District (BID) is a geographical area which the local businesses have voted to invest collectively to improve their environment." London.Gov.uk Tillgänglig: <https://www.london.gov.uk/priorities/business-economy/vision-and-strategy/focus-areas/business-improvement-districts> [2015-05-20]

Undersöka

Ett annat sätt att använda sig av tillfälliga platser är att uppföra dem i undersökande syfte. Då kan platsen fungera som ett experiment för att undersöka en ny typ av platsanvändning. Här fyller informationen till allmänheten och berörda parter, ex. näringsidkare en stor roll. Det tillfälliga skapar snabba förändringar och för ofta med sig reaktioner, då kan den här formen av plats öppna upp för diskussioner. Det ger också möjlighet att lägga en grund för, och samla information om vilka förutsättningar som finns att utveckla den utsedda platsen. Ofta är det här verktyget ett sätt att prova någonting nytt och osäkert, för att sedan utvärdera resultatet, och senare eventuellt utföra det i större skala. Riktlinjerna för det här verktyget är hämtade från *Fas 0* i *Tactical Urbanism* (Lydon & Garcia 2015, s. 12) och metoden *Demonstrating what's possible* i *The Planners Guide to Tactical Urbanism* (Pfeifer 2013, s. 23).

Södra Förstadsgatan

Tidsspann: 2014 (7 månader)

Plats: Södra förstadsgatan, Malmö

Initiativtagare: Malmö Stad

Södra förstadsgatan i Malmö förvandlades under 7 månader 2014 till en gång- och cykelgata då bil- och busstrafiken omdirigerades till intilliggande gator (Magnusson 2014; Pedersen 2014). Gatan, som sträcker sig mellan Möllevångstorget och köpcentrat Triangeln, kantas av handel och caféer och en av anledningarna till att projektet initierats var att busstrafiken hade upplevts intensiv och påfrestande för cyklister och gångtrafikanter. Enligt undersökningar var en majoritet av Malmöborna positiva till den här sortens förändring av gatan (Funke 2014).

Bild 4. Södra förstadsgatan innan omvandlingen. Foto: Jin Zan.

Utformningen av gatan var av enkel natur då sittplatser, vegetation samt ytterligare cykelparkeringar placerades ut; något som ofta är signifikant för ett förslag av den här typen av projekt, där utvecklingen av platsen redan är planerad vid start (Magnusson 2014). När koncept prövas är det också vanligt att det görs i en mindre skala för att utvärderas och sedan utformas mer permanent om projektet får en positiv respons. Fredrik Magnusson (2014) skriver om detta i sin uppsats där han understryker vikten av att se till platsens befintliga egenskaper och både dess hårda- (bebyggelsens och gatornas utformning) och dess mjuka infrastruktur (verksamheter, intresseorganisationer etc.). Han gör en jämförelse med en större gata ett kvarter bort i från den aktuella platsen och påpekar att samma lösning inte hade varit möjlig eftersom den inte omges av samma intensiva bebyggelse eller rörelsemönster (Magnusson 2014). Detta stämmer överens med Lehtovuoris och Ruoppilas (2012) diagram som understryker intensiteten av flöde på platsen som en grundläggande faktor för en fungerande tillfällig plats som är centralt belägen i staden.

NYC public plaza

Tidsspann: 2007-2009 (varierande för olika projekt)

Plats: Times Square, New York

Initiativtagare: New York City Department of Transportation och Gehl architects

Den danska arkitektfirman Gehl Architects var en stor del av det team som utvecklade World Class Streets initiative som bestod av flera olika projekt bl.a. av det mycket uppmärksammade NYC Plaza program. Detta projekt föregicks av grundliga analyser av centrala delar av Manhattan som t.ex. Broadway. De undersökte bl.a. vilka och hur många människor som rörde sig på trottoarerna och kom fram till att de till stor del var överbefolkade vilket förklarade den lägre representation av äldre och barn som ofta kan behöva mer rörelsefrihet. Denna koncentration av människor visade sig ha negativa effekter på handeln, säkerheten för gångtrafikanterna och gjorde intrång på det fria valet av plats att röra sig på. Studierna visade också att 89% av ytan på Times Square ockuperades av biltrafik medan gående endast fick disponera resterande 11% (Gehl architects, u.å.).

Projektet att tillfälligt förändra Times Square ägde rum 2008 och gjordes bokstavligt talat över en natt då trafiken omdirigerades och gatan förvandlades till en gågata. Projektet upprättades med små medel; gatan rödmålades för att markera den nya funktionen och flyttbara möbler och växter placerades ut. Detta skapade nya egenskaper för platsen som inte varit möjliga utan det genomförda projektet (Bishop & Williams 2012). Projektet fick god respons och år 2015 kommer Times Square att få ett permanent inslag som ritats av den norska arkitektfirman Snøhetta (Gehl architects, u.å.). Lehtovuoris och Ruoppila (2012, s. 39) skriver också om experimentet och hur det har fört med sig ringar på vattnet genom att flera andra liknande projekt har startats i New York.

Södra Förstadsgatan och NYC Public Plaza visar exempel på liknande tillvägagångssätt i två helt olika skalor. Lehtovuoris & Ruoppila (2012) skriver om vikten av att vara medveten om platsens geografiska placering, intensitet och egenskaper för att skapa en fungerande tillfällig plats. Det är också viktigt att ta i beaktning att ett miljonstadsprojekt kanske inte går att applicera rakt av utan måste anpassas till den tänkta platsens kapacitet.

Kommunicera

Brukarinitiativ som leder till informella platser är vanligt förekommande inom ämnet tillfälliga platser och enligt uppsatsens avgränsningar är det inte något som behandlas i den här texten. Dock är medborgardialog en viktig del i stadsplanerarens arbete och projekt med involverade medborgare ger en god inblick i platsens behov och önskemål. Verktuget som presenteras här har sin grund i Pfeifers handbok (2013) som presenterar *Working with citizens initiative, collaborative masterplanning* (Bishop & Williams 2012) samt den taktik i Tactical urbanism som handlar om *kommunikation* mellan beslutsfattare, organisationer och medborgare för ett större samarbete genom processen (Lydon & Garcia 2015, s. 12).

Ofta kan detta gå hand i hand med andra syften exempelvis Speakers corner som både kan räknas som *stand-in* och som kommunikation med medborgare, samma sak gäller för exemplet Södra förstadsgatan. Detta verktyg kan fungera både med intentionen att påverka eller inte. I denna del tas exemplet Älvrummet i Göteborg upp som fungerar som en informationsplats om planeringen kring Älvstranden och fyller ett pedagogiskt syfte med att upprätthålla en dialog med stadens brukare. Det andra exemplet visar på hur medborgarinitiativ kan leda till samarbete mellan brukare och aktörer.

Älvrummet

Tidsspänn: 2008 - pågående (bygglov till 2018)

Plats: Kanaltorget 1 vid Göteborgsoperan, Göteborg

Initiativtagare: Göteborgs stad i samarbete med Älvstranden Utveckling

Älvrummet öppnades i februari 2008 och är ett projekt som drivs av Göteborgs stad genom bolaget Älvstranden Utveckling och Stadsbyggnadskontoret. Älvrummet består av en centralt belägen, tillfällig byggnad vilken fungerar som ett "Stadsutvecklingsrum" med inspiration och information om Göteborgs stadsutveckling. I Älvrummet finns bland annat en 20 meter lång modell över områdena kring Göta älv, som visar befintliga stukturer och planerad bebyggelse. På hemsidan beskrivs platsen som "en naturlig arena för debatter i stadsutvecklingsfrågor" (Skog 2008; Älvstranden Utveckling u.å.).

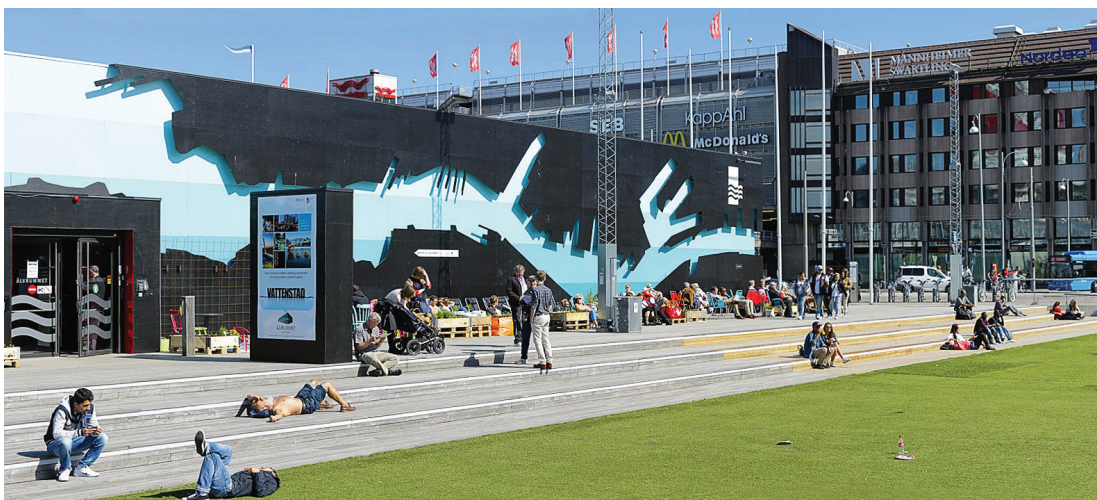

Bild 5. Älvrummet. Foto: Hans Wretling/Älvstranden Utveckling

Bygglov för huset finns till 2018, men planer finns på att flytta verksamheten och driva den vidare på annan plats. Diskussioner förs om när detta ska ske, vilken plats som är lämplig och hur nästa stadsbyggnadsrum ska användas och vad det ska innehålla. Sara Carlsson har arbetat på Älvrummet sedan 2009, och berättar att "Älvrummet som fenomen har blivit mycket mer än vad man hade kunnat hoppas på när det öppnades" och menar också att konceptets fortlevnad, om än på en annan plats, har blivit en naturlig riktning på projektet (Carlsson genom mailkontakt 2015-05-20).

Pallis Pop-up park

Tidsspänn: planerat att pågå under juni månad 2015

Plats: korsningen Götgatan/Åsögatan på Södermalm i Stockholm

Initiativtagare: Boende i området

Pallis pop-up park är ett dagsaktuellt projekt initierat av boende på Södermalm i Stockholm. Med inspiration från liknande projekt i städer som Berlin och San Francisco vill initiativtagarna genom en tillfällig park skapa en attraktiv och trevlig mötesplats för de boende i området, samtidigt som de vill visa på möjligheter och inspirera andra att starta upp liknande projekt. Planen är att Pop-up parken ska upprättas på en vändplats i korsningen Götgatan/Åsögatan i slutet av maj för att sedan vara kvar i åtminstone fyra veckor. Projektet har engagerat boende och andra verksamma i närområdet och ett samarbete har också upprättats med White Arkitekter som bidragit med skisser, planer och modeller. Parken planeras även i dialog med tjänstemän och politiker vid Stockholm Stad med en önskan om att driva igenom projektet på laglig väg med de tillstånd som krävs (SVT regionalnyheter 2015; Örum 2015).

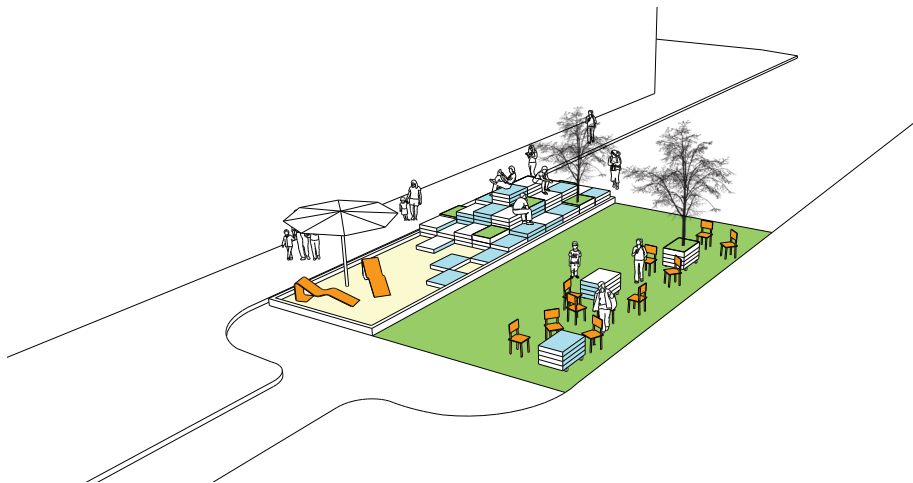

Bild 6. Pallis Pop-up park. Illustration: Kristina Philipson/White arkitekter.

Kommentar till verktygen

Dessa verktyg är en sammanställning av en del av resultatet av vår litteraturstudie. De kan ses som möjliga tillvägagångssätt att tillämpa tillfälligt användande i en planeringskontext snarare än en föreskrift att förhålla sig till. Det bör också nämnas att dessa verktyg inte är helt skilda från varandra, ett projekt kan exempelvis gå under flera kategorier och i vår indelning har vi försökt att dela in dem i den, enligt oss, mest passande gruppen utifrån platsens syfte och funktion.

Vilka faktorer spelar in i användandet av tillfälliga platser?

Som brukligt inom arkitekturketen formas platsen utifrån den information analyserna lyfter fram. Så är även fallet med skapandet av tillfälliga platser. Platsens geografiska placering, flöde av människor och framtida planering spelar stor roll i hur den bör behandlas. Det går även att se samband mellan platsens placering, intensitet och mål (Lehtovuoris & Ruoppila 2012). Likaså är tidsaspekten och platsens påverkan på sin omgivning över tid någonting som bör beaktas. En tillfällig plats är många gånger inte bara tillfällig då den långt efter sin tid kan fortsätta att påverka genom reaktioner den har startat och inte minst de fallen där det tillfälliga övergår till permanenta företeelser på olika sätt. Som planerare bör man vara medveten om vad det tänkta kan få för konsekvenser i framtiden även om det kan vara svårt att förutse. Vid applicering av de verktyg som presenterats i uppsatsen förutsätts att platsen analyserats i sitt geografiska sammanhang för att avgöra om den tänkta formen av tillfällighet är adekvat.

I arbetet med uppsatsen har vi blivit införstådda med att tillfälligt platsanvändande är ett komplext ämne. Dels pga att så mycket inryms i begreppets definition, men också för att det i praktiken ofta involverar många olika aktörer med varierande intressen. Förutom de faktorer som berör projektets syfte och platsens förutsättningar och kontext kan alltså konstateras att god kommunikation och ett samarbete mellan olika aktörer också bör ses som en nödvändighet i arbetet med tillfälliga platser.

De flesta exempel som tas upp i uppsatsen berör centrala delar i större städer vilket skapar frågor kring hur de hade fungerat i ett mindre samhälle. Litteraturen pekar på vikten av ett flöde av människor på den tänkta platsen och i de fall där syftet är att aktivera ett vilande område är intentionen ofta att nå en ökad intensitet på platsen. Finns det platser som har ett alltför tunt flöde av människor för att uppnå målet med en tillfällig plats? Lehtovuoris & Ruoppila (2012) gör en generell indelning av all platsmark och menar att nyckeln till en fungerande tillfällig plats är intentionen och omständigheterna. Det väcker frågor kring om det finns en begränsning i det tillfälliga eller om det handlar om att anpassa verktyget efter materialet. Med hänsyn till vilket mål som upprättas för platsen finns det många platser som inte lämpar sig för tillfälligt platsanvändande, men finns det platser som även med ett adekvat mål brister i de befintliga förutsättningarna?

Denna fråga kan återkoppla till det Nemeth och Langhorst (2013) talar om när de nämner politiska, ekonomiska och sociala faktorerna som element som spelar in i planeringen av tillfälliga platser, vilket de menar skapar en minskad andel lämplig yta för ändamålet. Utifrån detta skulle det faktum att de flesta exempel återfinns i större städer kunna härledas till att där ofta finns en mer omfattande budget att tillgå samt ett konglomerat av aktörer och intressenter som på många sätt gynnas av att engagera sig i centrala projekt. Dessa komponenter kan skönjas i exemplet Pallis Pop-up park där en attraktiv stadsdel i en miljonstad aktiveras med hjälp av medborgare med hög socioekonomisk status. Magnusson (2014, s. 58) tar upp frågan "Kan man garantera att marginaliserade samhällsgrupper får sina röster hörda?" som är en viktig aspekt i verktyget för brukarmedverkan och kommunikation och är ett intressant ämne för vidare studier.

Det temporära - ett komplement till det långsiktiga

Utifrån de källor som behandlas i uppsatsen kan slutsatsen dras att temporära lösningar i en planeringskontext är ett relativt nytt ämne, som framförallt under de senaste åren börjat belysas genom forskning och diskussioner. Nya trender kan ofta ses som en reaktion mot något och tillfällig platsbildning skulle således kunna ses som en del av en reaktion mot en alltför stagnerad och statisk planering. Dock bör det tilläggas att tillfälliga platser inte i sig själva är en lösning på större strukturella problem (Bishop 2015), utan snarare kan ses som ett tillägg eller komplement till den klassiska långsiktiga planeringen vars relevans vi inte ämnat förringa genom denna uppsats.

Då vi konstaterat att tillfälligt användande kan ses som ett komplement till konventionell planering är en fråga som kan ställas huruvida det finns en risk att denna metod används i fall där en långsiktig planering varit bättre lämpad? Finns det en risk att den tillfälliga platsen hamnar i en form av status quo, där det tillfälliga närmar sig permanent på grund av bristande engagemang eller bristande resurser? För att undvika denna typ av problem kan tänkas att det är lika viktigt att *utvärdera* som att *initiera* tillfälliga projekt.

De verktyg som redovisats i uppsatsen visar att tillfälliga platser kan ha många användningsområden men en gemensam nämnare är att de kan fungera som en metod för att skapa en mer flexibel planering. Det flexibla i tillfälliga platser kan anses tvåfaldigt. Dels är tillfälliga platser flexibla i sin natur, då just dess tillfällighet lämnar ett öppet slut snarare än ett färdigt slutresultat, dels ligger flexibiliteten i det tillfälliga platsbildandet (i de flesta fall) även i den fysiska utformningen. Tillfälliga platsers flexibla natur genom dess öppna slut visas också i några av exempelplatserna. Verksamheten Älvrummet, med ett bygglov på 10 år, kommer troligtvis flyttas till en annan plats för att utvärderingen av det tillfälliga visade att behovet fanns varpå projektet tillåts fortskrida. Ett annat resultat av utvärderingen skulle kunna antas leda till ett annat utfall. Temporary Urbanism Initiative i Washington DC ledde till en kedjereaktion där de tillfälliga initiativen fortskred och löste av varandra, varpå en flexibilitet uppstod i användandet av tomma lokaler och outnyttjade ytor. Med tillfälliga platsers flexibilitet i den fysiska utformningen menas istället att eventuellt (bygg-)material som används är relativt billigt att införskaffa och i många fall rörligt och anpassningsbart. Exempel på detta är Pallis Pop-up park som använder sig av lastpallar som byggstenar eller Södra Förstadsgatan där platsen förändrades med enkla medel genom tillförsel av bänkar, cykelställ och planteringsurnor.

Det tillfälliga, flexibla skulle alltså kunna ses som ett sätt att möjliggöra en typ av platsbildande som är anpassningsbart efter de behov som uppstår och identifieras. Detta skulle kunna ställas mot problematiken som presenterades i första kapitlet, att funktion ofta förväntas följa form (Bishop, Jacobs, Westin). Om ett behov är identifierat bör funktion kunna följa form utan problem men om platsens framtid är mer osäker kan tillfälliga lösningar istället ses som ett tillvägagångssätt för att definiera ett eventuellt behov.

Metoddiskussion

Litteraturstudie som val av metod har enligt vår uppfattning passat uppsatsens mål och syfte och varit en naturlig väg mot att svara på våra frågeställningar. I sökandet av källmaterial visade det sig snart att ett antal böcker och författare återkom i många av de artiklar som berör ämnet tillfälliga platser. Detta är även de författare vi använt som huvudkällor till uppsatsen och det har varit intressant att läsa olika tolkningar och studier kring dessa teorier. Dock hade det varit önskvärt med fler oberoende källor och inte minst fler källor med ett kritiskt förhållningssätt till ämnet.

Då målet var att ta fram ett antal verktyg för användandet av tillfälliga platser ur ett planeringsperspektiv hade det vart intressant att gå djupare in i hur användandet av dessa verktyg skulle kunna fungera rent praktiskt, varpå lämpliga metoder antagligen hade vart intervjuer med tjänstemän och politiker samt fallstudier av projekt som genomförts. Uppsatsens begränsade omfattning och den ringa tiden vi hade till vårt förfogande gjorde att vi istället valde att använda oss av exempelplatser i ett försök att verklighetsförankra våra slutsatser.

Att vara två personer i arbetet med uppsatsen har varit fördelaktigt framförallt för att det har bidragit till att vi har fört en löpande diskussion sinsemellan under arbetets gång, vilket fört uppsatsen och våra tankar framåt. En svårighet har möjligen varit att väva samman uppsatsen som helhet i de fall vi skrivit på olika delar eller med olika språk.

Vidare forskning

I uppsatsen har vi valt att avgränsa oss till vad vi kallar formella platser som enligt vår benämning behandlar platser som drivs av eller har ett samarbete med kommunen eller annan yrkesverksam sektion inom planering. Detta motiveras genom intresset av att se det ur ett planeringsperspektiv. Däremot är medborgarinitiativ, s.k. informella platser, en stor del av ämnet som hade varit intressant att utforska mer. Vidare finns det många aspekter i ämnet tillfälliga platser som hade varit intressant att analysera, exempelvis tillfälliga platser i mindre tätorter - är det ett storstadsfenomen? Samt frågor som rör tillfälliga platsers betydelse för invånarna, ökar det känslan av delaktighet och vilka effekter kan det föra med sig? Slutligen upplever vi att tillfälliga platser i relation till en svensk kommunal planeringskontext hade varit en intressant fråga för vidare forskning, hur planeringsprocessen fungerar mer i detalj och hur användandet av tillfälliga platser skulle kunna te sig rent praktiskt.

KÄLLFÖRTECKNING

Elektroniska källor

Fastighetsvärlden idag (2012-06-21). *Hufvudstaden planerar stort lyft i Göteborg*. Tillgänglig: <http://www.fastighetsvarlden.se/notiser/hufvudstaden-planerar-stort-lyft-i-goteborg/> [2015-05-19]

Gehl architects (u.å.) *World Class Streets: Remaking the City Public Realm*. Tillgänglig: http://issuu.com/gehlarchitects/docs/issuu_561_new_york_world_class_stre [2015-05-20]

Göteborgs Stad (2015-04-08). *Stadsbiblioteket 300m2*. Tillgänglig: http://goteborg.se/wps/portal/invanare/bibliotek/bibliotekens-sidor/stadsbiblioteket300m2!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfIjo8ziQw0NAi2cDB0N_P0NXQ08vTzMgl2CjQ0sjEz0C7IdFQ-GAnSpz/ [2015-05-20]

Killing Architects (u.å.). *Urban Tactics - temporary interventions and long term planning*. Tillgänglig: http://www.killingarchitects.com/wp-content/uploads/2012/05/UrbanTactics_TempInterventions+LongTermPlanning.pdf [2015-04-28]

Office of Planning, Washington DC (u.å.). *Temporary Urbanism Initiative*. Tillgänglig: <http://planning.dc.gov/page/temporary-urbanism-initiative> [2015-05-21]

Stadsbiblioteket (2011-11-21). *Stadsbiblioteket 300m2 öppnar mitt i stan!* Tillgänglig: <http://www.stadsbiblioteket.nu/stadsbiblioteket-300m2-oppnar-mitt-i-stan/> [2015-05-20]

Älvstranden utveckling (u.å.). *Om Älvrummet*. Tillgänglig: <http://www.alvstranden.com/alvrummet/> [2015-09-22]

Tryckta källor

Bishop, P. (2015). From the Subversive to the Serious: Temporary Urbanism as a Positive Force. *Counterpoint*. 3/2015, no 235. s.136-141. Tillgänglig: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ad.1913/epdf> [2015-04-27]

Bishop, P., Williams, L. (2012). *The Temporary City*. Oxon: Routledge.

Blumner, N. (2006). *Planning for the Unplanned: Tools and Techniques for Interim Use in Germany and the United States*. Berlin: Deutsches Institute fur Urbanistik.

Desimini, J. (2015). Limitations of the Temporary: Landscape and Abandonment. *Journal of Urban History*. Vol. 4. Nr. 2, 279-293.

Jacobs, J. (1961). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.

Kahn, A. (2015). Building Community. *Architectural Design*. Vol. 85. Nr 3, s. 72-77.

Lehtovuori, P., Ruoppila, S. (2012). Temporary uses as means of experimental urban planning. *Serbian Architectural Journal*. no. 2, s. 29-54. Tillgänglig: http://saj.rs/uploads/2012/SAJ2012_1_PLehtovuoriSRuoppila.pdf [2015-05-21]

Magnusson, F. (2014). *En tillfällig plats*. Sveriges lantbruksuniversitet: Alnarp. Landskapsarkitektprogrammet. Masterexamensarbete. Tillgänglig: http://stud.epsilon.slu.se/7435/1/magnusson_f_141015.pdf [2015-04-27]

Német, J., Longhorst, J. (2013). Rethinking urban transformation: Temporary uses for vacant land. *Cities. The international journal of urban policy and planning*. 2014, vol. 40. s. 143-150.

Oswalt, P., Overmeyer, K., Misselwitz, P. (2013). *Urban Catalyst. The Power of Temporary Use*. Berlin: DOM publishers.

Pfeifer, L. (2013). *The Planner's Guide to Tactical Urbanism*. McGill School of Urban Planning. Tillgänglig: <https://reginaurbanecology.files.wordpress.com/2013/10/tuguide1.pdf> [2015-04-15]

Restemeyer, R, Woltjer, J, van den Brink, M. (2014). A strategy-based framework for assessing the flood resilience - A Hamburg case study. *Planning Theory & practice*. 2015, vol. 16. no. 1. s. 45-62.

Svedberg, O. (1996). *Planerarnas århundrande. Europas arkitektur 1900-talet*. 5. ed. Värnamo: Fälths.

Westin, S. (2010). *Planerat, alltför planerat: En perspektivistisk studie i stadsplaneringens paradoxer*. Diss. Uppsala universitet. Uppsala.

Tidningsartiklar

Egle, A. (2014). Biblioteket 300m2 blir kvar 2015. *Vårt Göteborg*, 28 mars. Tillgänglig: http://www.vartgoteborg.se/prod/sk/vargotnu.nsf/1/kultur_o_fritid,biblioteket_300_m2_blr_kvar_2015 [2015-05-20]

Funke, M. (2014). Det vill politikerna göra med Södra Förstadsgatan. *Sydsvenskan*, 8 juli. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/malmo/det-vill-politikerna-gora-med-sodra-for-stadsgatan/> [2015-05-21]

Klingberg, E. (2012). Göteborg får Speakers Corner vid Brunnsparken. *Vårt Göteborg*, 14 aug. Tillgänglig: http://www.vartgoteborg.se/prod/sk/vargotnu.nsf/1/kultur_o_fritid,goteborg_far_speakers_corner_vid_brunnsparken [2015-05-19]

Lenken, P. (2011). I väntan på pålkranarna. *Göteborgs-Posten*, 16 juli. Tillgänglig: <http://www.gp.se/gpplus/1.675386-i-vantan-pa-palkranarna?m=print> [2015-05-19]

Pedersen, H. (2014). Ny gågata när bussarna försvinner. *Sydsvenskan*, 25 feb. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/malmo/ny-gagata-nar-bussarna-forsvinner-2/> [2015-05-21]

Skoog, G. (2008). En ny bild av Göteborg. *Göteborgs-Posten*, 19 feb. Tillgänglig: <http://www.gp.se/nyheter/goteborg/1.103311-en-ny-bild-av-goteborg?m=print> [2015-05-21]

Smederöd, C. (2013). Stadsbibliotekets fyra filialer är Årets bibliotek. *Vårt Göteborg*, 26 sept. Tillgänglig: http://www.vartgoteborg.se/prod/sk/vargotnu.nsf/1/kultur_o_fritid,stadsbibliotekets_fyra_filialer_ar_arets_bibliotek [2015-05-20]

Örum, O. (2015). Billy McCormac bygger park på Södermalm. *Dagens Opinion*, 9 april. Tillgänglig: http://dagensopinion.se/veckans-brief/2015/billy-mccormac-bygger-park-s%C3%B6dermalm?quicktabs_1=1 [2015-05-21]

Video

SVT regionalnyheter (2015). *Vändplats på Söder blir tillfällig park*, 30 april. Tillgänglig: <http://www.svt.se/nyheter/regionalt/stockholm/vandplats-pa-soder-blir-tillfallig-park> [2015-05-19]

Personlig kommunikation

Mailkorrespondens (2015-05-20) med Sara Carlsson medarbetare och guide på Älvrummet i Göteborg.

Bildkällor

Diagram 1: *Temporary uses typology: Conditions and goals*. Skapare: Panu Lehtovuori och Sampo Ruoppila. Publicerad med tillstånd. Tillgänglig: http://saj.rs/uploads/2012/SAJ2012_1_PLehtovuoriSRuoppila.pdf [2015-05-21]

Bild 1: *Speakers corner*. Foto: Jan Wiridén/Expressen. Publicerad med tillstånd.

Bild 2: *Stadsbiblioteket 300m²*. Foto: Albin Olsson. Creative Commons. Tillgänglig: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stadsbiblioteket_300m2_-_2.jpg [2015-05-20]

Bild 3: *Digital Pop-up Lab*. Foto: kmf164. Creative Commons. Tillgänglig: <http://www.flickrriver.com/photos/kmf164/sets/72157624145199643/> [2015-05-20]

Bild 4: *Södra Förstadsgatan*. Foto: Jin Zan. Creative Commons. Tillgänglig: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:A_view_over_the_street_S%C3%B6dra_F%C3%B6rstadsgatan,_Malmo_-_1.JPG?uselang=sv [2015-05-20]

Bild 5: *Älvrummet*. Foto: Hans Wretling/Älvstranden Utveckling. Creative Commons.
Tillgänglig: <http://www.mynewsdesk.com/se/aelvstranden-utveckling-ab/images/aelvrummet-144006> [2015-05-20]

Bild 6: *Pallis pop-up park*. Illustration: Kristina Philipson/White Arkitekter. Publicerad med tillstånd.

